

Karol Weitz

Odrzucenie zażalenia wniesionego przez adwokata, radcę prawnego lub rzeczownika patentowego bez wzywania do usunięcia braków formalnych

Palestra 51/9-10(585-586), 259-263

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRAKTYCZNE ZAGADNIENIA PRAWNE

Prawo cywilne

ODRZUCENIE ZAŻALENIA WNIESIONEGO PRZEZ ADWOKATA, RADCĘ PRAWNEGO LUB RZECZNIKA PATENTOWEGO BEZ WZYWANIA DO USUNIĘCIA BRAKÓW FORMALNYCH

Ustawą z 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadzony został do Kodeksu postępowania cywilnego art. 370¹. Zgodnie z tym przepisem, apelację sporządzoną przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, niespełniającą wymagań określonych w art. 368 § 1 pkt 1–3 i pkt 5 k.p.c., sąd pierwszej instancji odrzuca bez wzywania do usunięcia tych braków, zawiadamiając o tym właściwy organ samorządu zawodowego, do którego należy pełnomocnik. W związku z art. 397 § 2 zd. pierwsze k.p.c., nakazującym odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu apelacyjnym do postępowania toczącego się na skutek zażalenia, powstała wątpliwość, czy na podstawie art. 370¹ k.p.c. wchodzi w grę odrzucenie – bez wzywania do usunięcia braków – zażalenia wniesionego przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, jeśli zażalenie to nie zawiera wskazania zaskarżonego postanowienia, wniosku o jego zmianę lub uchylenie albo uzasadnienia (art. 394 § 3 k.p.c.)².

¹ Dz.U. Nr 172, poz. 1804.

² Odrębną, dotyczącą postępowania apelacyjnego i zażaleniowego kwestią jest to, czy przewidziane w art. 370¹ k.p.c. zawiadomienie właściwego organu samorządu ma być dokonywane – ze względu na treść art. 373 k.p.c. – tylko przez sąd pierwszej instancji, czy też także przez sąd drugiej instancji. Kwestia ta pozostaje poza niniejszymi rozważaniami. Na marginesie podnieść jednak należy, że w Sejmie rozpatrywany jest projekt zmian Kodeksu postępowania cywilnego, który przewiduje dodanie do art. 373 k.p.c. zdania drugiego, nakazującego odpowiednie stosowanie art. 370¹ k.p.c. przez sąd pierwszej instancji (druk sejmowy nr 715).

Mimo krótkiego okresu obowiązywania art. 370¹ k.p.c. kwestia jego stosowania w postępowaniu zażaleniowym była już rozpatrywana przez Sąd Najwyższy, jak również podejmowana w literaturze.

Najpierw Sąd Najwyższy w postanowieniu z 10 listopada 2005 r., III CZ 86/05³, wyraził pogląd, że w postępowaniu zażaleniowym nie stosuje się rygorów z art. 370¹ k.p.c. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy podkreślił, że przeciwko odpowiedniemu stosowaniu art. 370¹ k.p.c. do postępowania zażaleniowego przemawia to, że wymagania formalne apelacji i zażalenia ukształtowane zostały autonomicznie i w znacznym stopniu odmiennie (co do apelacji w art. 368 k.p.c., a co do zażalenia w art. 394 § 3 k.p.c.). Skoro odesłanie zawarte w art. 397 § 2 k.p.c. odnosi się do „postępowania zażaleniowego”, to nie można rozciągać go na wymagania formalne dotyczące konstrukcji samego zażalenia ani na skutki uchybienia tym wymaganiom. Miałaby to być wykładnia rozszerzająca, niedopuszczalna tym bardziej, że chodziłoby o stosowanie przepisu bardzo restrykcyjnego, jakim jest art. 370¹ k.p.c. Sąd Najwyższy powołał się także na różnice między apelacją i zażaleniem – w przeciwieństwie do apelacji, która jest środkiem odwoławczym od orzeczeń merytorycznych, zażalenie przysługuje na postanowienia i zarządzenia o mniejszym ciężarze gatunkowym, czasami mające charakter dyscyplinująco-porządkowy, zmierzający do zapewnienia sprawnego przebiegu postępowania w sprawie. Stąd konieczność szybkiego i stanowczego reagowania przez sąd odwoławczy, który w postępowaniu zażaleniowym ma możliwość i obowiązek merytorycznego przesądzenia rozpoznawanych kwestii, z uwzględnieniem nowych faktów i dowodów, bez ograniczeń w tym względzie, obowiązujących w postępowaniu apelacyjnym zgodnie z art. 381 k.p.c. W postępowaniu zażaleniowym chodzi o zapewnienie możliwości orzekania w sposób stanowczy, bez formalizowania, tak aby nie rzutowało ono negatywnie na sprawność postępowania w sprawie.

Odmienne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w uchwale z 22 lutego 2006 r., III CZP 6/06⁴, uznając, że zażalenie sporządzone przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, niezawierające wskazania zaskarżonego postanowienia, wniosku o jego zmianę lub uchylenie albo uzasadnienia (art. 394 § 3 k.p.c.), podlega odrzuceniu bez wzywania do usunięcia braków (art. 370¹ k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.). W uzasadnieniu Sąd Najwyższy podkreślił, że zmiany dokonywane w ostatnich latach w Kodeksie postępowania cywilnego wskazują, iż ustawodawca zwiększa wymagania stawiane adwokatom, radcom prawnym i rzecznikom patentowym, co jest uzasadnione, gdyż chodzi o uczestników procesu, których udział w postępowaniu nosi znamiona funkcji o charakterze publicznym. Osoby te są kwalifikowanymi pełnomocnikami procesowymi (art. 87 § 1 *in principio* i art. 87¹ k.p.c.), co pozwala oczekiwać od nich spełniania wysokich standardów zawodowych, wśród których podstawowe polegają na prawidłowym sporządzaniu

³ Niepubl.

⁴ Teza publikowana w Biul. SN 2006, nr 2, s. 5.

pism procesowych i środków odwoławczych (zaskarżenia), terminowym zgłaszaniu twierdzeń, zarzutów i dowodów, uiszczaniu należnych opłat itp. Dokonywanym zmianom przyświeca zamiar usprawnienia i przyspieszenia postępowania, a nie samo tylko zwiększanie formalizmu procesowego, w tym wypadku formalizmu stanowionego ze względu na podmioty czynności procesowych. W tym celu wprowadzony został także art. 370¹ k.p.c. W świetle tego przepisu prawidłowe – od strony formalnej – sporządzenie apelacji jest uznawane za elementarne zadanie warsztatowe zawodowego pełnomocnika, w związku z czym, zdaniem ustawodawcy, nie ma powodów, aby – w przeciwieństwie do apelacji wnoszonych przez same strony lub pełnomocników nieprofesjonalnych (art. 370 k.p.c.) – tolerować brak fachowości albo zwykłą niesumienność i wdrażać działania naprawcze, prowadzące do przewleczenia postępowania. W ocenie Sądu Najwyższego, odpowiedź na pytanie, czy art. 370¹ k.p.c. ma – przez art. 397 § 1 k.p.c. – zastosowanie do zażalenia, udzielana z tego punktu widzenia, musi być twierdząca, nie budzi bowiem wątpliwości, że sporządzenie zażalenia, środka dużo mniej sformalizowanego niż apelacja, a tym bardziej niż skarga kasacyjna lub skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia⁵, jest zadaniem nieprzekraczającym podstawowych umiejętności zawodowego pełnomocnika. Rygoryzm przyjęty co do apelacji – środka odwoławczego wymagającego wyższych umiejętności i większego nakładu pracy – jest tym bardziej uzasadniony w stosunku do zażalenia. Wskazuje na to również proporcja skutków, jakie wiążą się z odrzuceniem obu tych środków odwoławczych. Nie budzi też wątpliwości, że stosowanie art. 370¹ k.p.c. w postępowaniu zażaleniowym przyspiesza tzw. postępowanie międzyinstancyjne w jeszcze większym stopniu niż stosowanie tego przepisu w postępowaniu apelacyjnym.

W uchwale z 22 lutego 2006 r. Sąd Najwyższy podniósł ponadto, że po wprowadzeniu do procesu cywilnego systemu apelacyjnego, opartego na apelacji pełnej, niemal całkowitemu zatarciu uległy – istniejące w systemie rewizyjnym – różnice między zażaleniem a środkiem odwoławczym przysługującym od orzeczeń co do istoty sprawy. O ile bowiem rewizja była środkiem kontrolnym, o tyle apelacja – podobnie jak zażalenie – ma charakter merytoryczny. W związku z tym, skoro wśród przepisów dotyczących zażalenia nie ma normy regulującej skutki złożenia zażalenia niespełniającego ustanowionych dla niego wymagań, uzasadnione jest odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu apelacyjnym, a wśród nich – w wypadku zażalenia sporządzonego przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego – także art. 370¹ k.p.c. Sięgając do odpowiedniego stosowania art. 370¹ k.p.c. nie można pomijać faktu, że wśród wymagań formalnych stawianych zażaleniu w art. 394 § 3 k.p.c. łatwo znaleźć odpowiedniki wymagań przewidywanych dla apelacji, których niespełnienie powoduje jej odrzucenie a *limine*; wymaganie wskazania

⁵ W tym kontekście Sąd Najwyższy wskazuje na art. 398⁴ w zw. z art. 398⁶ § 2 oraz art. 424⁵ w zw. z art. 424⁸ § 1 k.p.c.

zaskarżonego postanowienia odpowiada wymaganiu oznaczenia wyroku, od którego apelacja jest wnoszona (art. 368 § 1 pkt 1 k.p.c.), wymaganie umieszczenia w zażaleniu wniosku o uchylenie lub zmianę postanowienia jest odpowiednikiem wymagania wniosku o zmianę lub uchylenie zaskarżonego wyroku (art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c.), a wymaganie związłego uzasadnienia stanowi korelat wymagania związłego przedstawienia w apelacji zarzutów i ich uzasadnienia (art. 368 § 1 pkt 2 i 3 k.p.c.). Różnice istniejące między art. 368 § 1 pkt 1–3 i 5 a art. 394 § 3 k.p.c. dają się łatwo uwzględnić – na podstawie art. 397 § 2 k.p.c. – w ramach formuły odpowiedniego (adaptacyjnego) stosowania art. 370¹ k.p.c. w postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia. Za stosowaniem do zażalenia rygorów ustanowionych dla apelacji przemawiają także argumenty systemowe. Zgodnie z art. 17 zdanie drugie dawnej ustawy z 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁶, rygor w postaci odrzucenia środka zaskarżenia w razie wniesienia go przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego i nieuiszczenia opłaty w wysokości stałej dotyczył zarówno apelacji, jak i zażalenia. Zasada ta została utrzymana, a nawet rozszerzona po wejściu w życie ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁷, zgodnie bowiem z art. 130² § 3 k.p.c., sąd odrzuci bez wezwania o uiszczenie opłaty środki zaskarżenia – w tym apelację i zażalenie – wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, nieopłacone opłatą w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. Podobieństwo rozwiązań systemowych wspiera więc tezę, że art. 370¹ k.p.c. ma zastosowanie także do zażalenia, wnoszonego przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które dotknięte jest brakami w zakresie wymagań określonych w art. 394 § 3 k.p.c.

Stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w uchwale z 22 lutego 2006 r. jest zgodne z poglądami większości tych przedstawicieli doktryny, którzy wypowiedzieli się w rozpatrywanej kwestii. Za odpowiednim stosowaniem art. 370¹ k.p.c. w postępowaniu zażaleniowym opowiedzieli się S. Bellitzay⁸, J. Jankowski⁹, E. Rudkowska-Ząbczyk¹⁰ i M. Wyrwiński¹¹. Krytycznie wobec uchwały wypowiedziała się E. Stawicka¹².

⁶ Tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.

⁷ Dz.U. Nr 167, poz. 1398.

⁸ S. Bellitzay, *Łatwiej sądom, gorzej pełnomocnikom*, „Rzeczpospolita” z 9 marca 2005 r., nr 57, s. C 4.

⁹ J. Jankowski, *Nowelizacje k.p.c. wprowadzane w 2005 r.*, Warszawa 2005, s. 21.

¹⁰ E. Rudkowska-Ząbczyk (w:) E. Marszałkowska-Krześ, I. Gill, J. Łopatowska-Rynkowska, E. Rudkowska-Ząbczyk, M. Szywał, Ł. Błaszczak, *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Wrocław 2005, s. 21–22.

¹¹ M. Wyrwiński, *Komentarz do ustawy z 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, Lex/el. 2005, stan prawny na 1 stycznia 2005 r., uw. 2 do art. 370¹.

¹² E. Stawicka, *Czy do zażalenia składanego przez fachowego pełnomocnika w którymkolwiek spośród postępowania uregulowanych Kodeksem postępowania cywilnego stosuje się rygor odrzucenia bez*

Pogląd, że art. 370¹ k.p.c. – na podstawie art. 397 § 2 k.p.c. – ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu zażaleniowym, zasługuje na aprobatę. Argumentacja Sądu Najwyższego przedstawiona na rzecz takiego poglądu przekonuje i nie budzi zastrzeżeń. Jeśli bowiem uznać, że jednym z celów, jakie towarzyszyły wprowadzeniu art. 370¹ k.p.c., było dążenie do usprawnienia i przyspieszenia postępowania cywilnego przez ograniczenie czasu trwania postępowania międzyinstancyjnego, to realizacji tego celu w dużym stopniu służy wykładnia dopuszczająca stosowanie tego przepisu w postępowaniu zażaleniowym. W toku postępowania zażalenie jest tym środkiem, który jest składany znacznie częściej niż apelacja, co wynika z faktu, że przysługuje on od wielu wydawanych w toku postępowania postanowień formalnych, podczas gdy apelacja służy tylko do orzeczeń co do istoty sprawy. Można więc uznać, że stosowanie art. 370¹ k.p.c. w postępowaniu zażaleniowym bardziej może usprawnić postępowanie niż stosowanie tego przepisu w postępowaniu apelacyjnym.

Kończąc, wypada ustosunkować się do jeszcze jednej kwestii. W literaturze wyrażono zapatrywanie, że art. 370¹ k.p.c. narusza art. 176 ust. 1 i art. 177 Konstytucji¹³. Zarzuty te nie mają podstaw. Przepis art. 370¹ k.p.c. nie narusza zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego, ponieważ nie pozbawia strony uprawnienia do wniesienia środka odwoławczego, ani też nie ustanawia takich warunków formalnych jego wniesienia, które czyniłyby tę czynność nadmiernie utrudnioną¹⁴, określa bowiem jedynie sankcję na wypadek, gdy fachowy pełnomocnik sporządzi środek nieodpowiadający rudymentalnym warunkom formalnym. Sankcja ta jest dotkliwa, ale odpowiednia do rodzaju wadliwości środka odwoławczego uzasadniających jej stosowanie, jeśli się weźmie pod uwagę fakt, że dotyczy tylko sytuacji, w której za stronę działa adwokat, radca prawny lub rzecznik patentowy. Nie może też być mowy o sprzeczności art. 370¹ k.p.c. z art. 177 Konstytucji, skoro art. 370¹ k.p.c. w ogóle nie dotyczy ustanowionego w art. 177 Konstytucji domniemania właściwości sądów powszechnych¹⁵.

Karol Weitz

wzywania do usunięcia braków, w wypadku gdy zażalenie to nie zawiera elementów, o których mowa w art. 394 § 3 k.p.c., „Palestra” 2006, Nr 5–6, s. 294–295.

¹³ A. Zieliński, *Przepisy o pełnomocnikach procesowych po nowelizacji k.p.c.*, MoP 2004, nr 17, s. 781. Zarzuty te przytacza E. Stawicka, *Czy do zażalenia...*, s. 295.

¹⁴ Por. wyrok TK z 13 stycznia 2004 r., SK 10/03, OTK-A 2004, nr 1, poz. 2.

¹⁵ W tym kontekście niezrozumiałe jest odnoszone do treści art. 177 Konstytucji RP twierdzenie A. Zielińskiego (*Przepisy o pełnomocnikach...*, s. 781), że „sprawowanie wymiaru sprawiedliwości polega na merytorycznym rozstrzygnięciu sprawy, a nie na odrzuceniu środków odwoławczych z powodu ich braków formalnych, bez uprzedniego wezwania do usunięcia lub poprawienia tych braków”. Twierdzenie to zresztą nie uwzględnia faktu, że – niezależnie od sporów na temat pojęcia wymiaru sprawiedliwości (por. T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Komentarz do prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, Warszawa 2002, s. 15) – określaną tym mianem działalność sądów obejmuje rozpoznawanie i rozstrzyganie spraw na określonych zasadach, na które składają się także reguły dotyczące warunków formalnych środków odwoławczych (czy też szerzej – czynności dokonywanych przez uczestników postępowania sądowego) i skutków niedochowania tych warunków.